

Голові спеціалізованої
вченої ради Д 38.053.003
У Чорноморському національному
університеті імені Петра Могили
доктору наук з державного управління,
професору, заслуженому діячеві науки і
техніки України В. М. Ємельянову

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора наук з державного управління, професора, начальника наукового відділу з проблем управління у сфері цивільного захисту навчально-науково-виробничого центру Національного університету цивільного захисту України (м. Харків). Шведун Вікторії Олександрівни на дисертацію Башинського Ігоря Анатолійовича «Механізми реалізації державної політики щодо формування податкової культури в Україні», подану до захисту в спеціалізовану вчену раду Д 38.053.003 у Чорноморському національному університеті імені Петра Могили (м. Миколаїв) на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління

Ступінь актуальності теми дисертації. Актуальність дисертації Башинського Ігоря Анатолійовича «Механізми реалізації державної політики щодо формування податкової культури в Україні» зумовлено нагальною потребою формування нової державної політики, спрямованої на побудову стабільної та справедливої системи оподаткування, зменшення податкового тиску й забезпечення збалансованості фіскальних інтересів держави та соціальних потреб платників податків. Ефективна державна податкова політика впливає на рівень оподаткування, що значною мірою також залежить від стану розвитку податкової культури в суспільстві, що, своєю чергою, зумовлює податкову поведінку всіх її учасників. Податкова поведінка населення зумовлюється ціннісними орієнтаціями – правовими нормами, традиціями, мотиваціями, що впливають на формування податкової культури.

В Україні рівень податкової правосвідомості й відповідальності українських платників податків наразі не відповідає вимогам, що діють у розвинутих країнах. Водночас, адміністративні можливості держави в нарощуванні податкових надходжень за рахунок збільшення податкового навантаження на платників обмежені й майже вичерпані. Саме тому зростає потреба пошуку інших джерел податкових надходжень за рахунок підвищення податкової дисципліни всіх учасників податкового процесу. Значення податкової культури полягає в тому, що однієї суто фіскально-адміністративної

роботи недостатньо для належного справляння податків без сприяння з боку самих платників, джерелом лояльності яких є податкова культура. Дієвий вплив на ефективність справляння податків культура платників здійснює лише тоді, коли останні виявляють готовність і дисципліну платити податки. В іншому разі технологічна ефективність роботи органів контролю не дасть значного позитивного результату в сенсі зростання податкових надходжень.

Проблемі формування та підвищення податкової культури в Україні до останнього часу надавалося недостатньо уваги з боку держави та органів контролю. У зв'язку з цим на сучасному етапі актуальним стає питання про потребу вироблення державної стратегії формування податкової культури українського суспільства. Досвід зарубіжних країн у цьому сегменті державного управління свідчить про потребу вироблення єдиних механізмів формування національної податкової культури з урахуванням соціальних, економічних і демографічних особливостей розвитку держави.

Зважаючи на те що проблема формування податкової культури населення має комплексний і динамічний характер, низка її аспектів залишається ще не вивченою і малодослідженою. Аналіз джерел та наукової літератури дозволяє стверджувати, що поняття, стан і перспективи розвитку податкової культури в Україні досліджувалися переважно представниками соціологічних, педагогічних, гуманітарних та економічних наук і залишилися поза увагою фахівців у галузі державного управління. Однак попри численні наукові розробки, проблематика низького рівня податкової культури не отримала системного розв'язання, не вироблено єдиного підходу до визначення державної податкової політики у сфері формування та розвитку податкової культури в Україні.

Ураховуючи викладені вище чинники, а також беручи до уваги, що Україна сьогодні перебуває в стані пошуку оптимальної системи оподаткування, яка б, по-перше, забезпечувала податковими надходженнями бюджети всіх рівнів, а по-друге – стимулювала економічну активність суб'єктів господарювання, є беззаперечною важливістю наукових розробок і досліджень у цій сфері.

Зазначені чинники зумовлюють потребу висвітлення теми дисертаційного дослідження в сучасних умовах реформування органів публічного управління, зокрема в процесі здійснення податкової реформи.

Зв'язок з науковими програмами, темами. Дисертаційне дослідження є складником науково-дослідних робіт Чорноморського національного університету імені Петра Могили, а саме: «Організація державного управління в умовах становлення та розвитку політичної системи України: політико-правові, історичні та регіональні аспекти» (державний реєстраційний номер 0109U000451), у межах якої автором запропоновано комплекс пропозицій щодо вдосконалення механізмів реалізації державної політики щодо формування податкової культури в Україні; «Державна політика формування ефективного функціонування та розвитку спроможних до самоврядування територіальних громад у процесі децентралізації як запорука національної безпеки» (державний

реєстраційний номер 0119U100372), у межах якої автором подано концептуальний підхід до формування державної податкової політики, заснованої на гармонізації інтересів держави та платників податків.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертант ґрунтовно й послідовно розкрив тему дослідження. Запорукою цього став вибір методологічної бази дослідження, що зумовила достатній рівень обґрунтованості й достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації.

Для досягнення поставленої мети під час розгляду предмета дослідження автором застосовувалися такі загальнонаукові і спеціальні методи: системного підходу – при розробленні концепції формування податкової культури; порівняльного аналізу – у ході розгляду особливостей формування податкової культури населення в Україні та країнах-членах ЄС; узагальнення – на етапі добору аналітичних матеріалів Державної податкової служби України щодо підвищення культури сплати податків, структурно-функціональний – для з'ясування завдань, функцій та напрямів діяльності органів державної влади й управління, що здійснюють формування та реалізацію державної податкової політики у сфері формування податкової культури населення, а також аналізу структури і функціональних особливостей механізмів податкової культури; аксіологічний метод – для розкриття сутності, місця і ролі податкової культури як чинника успішної податкової політики держави.

Розв'язання поставлених у роботі завдань спирається на результати аналізу широкого кола наукових та інформаційно-аналітичних джерел. Дисертацію вигідно характеризують висновки, що узагальнюють наукові положення кожного з розділів та відповідають поставленим у роботі меті та завданням. Загальні висновки роботи дають цілісне уявлення про авторське бачення проблематики.

У першому розділі дисертації «Теоретичні засади формування податкової культури населення» досліджується генеза та сталі погляди на зміст поняття «податкова культура»; обґрунтовано роль науки державного управління в дослідженні питань, пов'язаних з реалізацією державної політики у сфері розвитку податкової культури суспільства як об'єкта державноуправлінського впливу. Систематизовано теоретичні підходи до формування механізмів державної політики у сфері розвитку податкової культури населення, узагальнено основні підходи до формування та реалізації її механізмів.

Доведено, що податкова культура як частина загальнонаціональної культури, пов'язана з діяльністю учасників податкових відносин, складається з усвідомлення громадянами всієї важливості для держави сплати податків (як складник політичної культури), знання своїх прав та обов'язків у процесі їх сплати (як складник правової культури), досконалого знання та безумовного виконання податкового законодавства та підзаконних нормативно-правових актів (як складник економічної культури), своєчасного подання бухгалтерської та податкової звітності (як складник фінансової культури), а також дотримання норм етики при спілкуванні з працівниками податкової служби.

У процесі теоретичного аналізу автором встановлено різноманітність підходів до визначення поняття «податкова культура». Для повного розуміння суті поняття «податкова культура» та встановлення механізму забезпечення її розвитку здобувачем застосовано комплексний та всебічний підхід, визначено основні критерії дослідження, що наголошують на різних аспектах цього явища, а саме: за суб'єктними критеріями (особиста, корпоративна, суспільна) та об'єктними організаційно-правовими критеріями (сфера суспільних правовідносин, міжгалузевий інститут права, синтетична наукова дисципліна, навчальна дисципліна). Обґрунтовано, що, розглядаючи податкову культуру, слід урахувати всіх учасників податкових відносин (державу, податкову службу і платників податків), які мають різні функціональні обов'язки. Проведений автором аналіз свідчить про багатоаспектність податкової культури суспільства, що включає в себе безліч зв'язків, відносин і чинників впливу.

Автором запропоновано розглядати механізм податкової культури як сукупність закріплених нормами податкового права форм (податкова поведінка), методів (податкові відносини) і важелів (податкова дисципліна), за допомогою яких забезпечується реалізація механізмів формування податкової культури платників податків, органів контролю та інших суб'єктів податкового процесу.

На підставі аналізу наявних понять запропоновано уточнене міждисциплінарне визначення податкової культури, а також її трактування в аспекті дослідження в галузі науки державного управління.

У другому розділі «Ефективність реалізації державної політики у сфері формування податкової культури» визначено причини низького рівня податкової культури в Україні; досліджено умови формування сучасних механізмів державної політики в Україні та з'ясовано тенденції розвитку в сфері формування податкової культури населення; проаналізовано міжнародний досвід здійснення державної політики у сфері формування податкової культури та перспективи його впровадження в Україні.

Наголошено, що низький рівень податкової культури вітчизняних платників податків пов'язаний з чинниками, що можна умовно об'єднати в чотири групи: чинники економічного, соціального, організаційно-управлінського та нормативно-правового характеру.

Здійснюючи системний аналіз зарубіжного досвіду щодо державної податкової політики у сфері її розвитку виявлено, що найбільш цінним досвідом у площині його імплементації до національного законодавства України став механізм докорінного реформування податкової системи в межах процесу економічних і політичних перетворень у східноєвропейських країнах, що свого часу готувалися вступити до Європейського Союзу. У практиці європейських країн використовується значна кількість механізмів, спрямованих на підвищення рівня добровільної сплати податків та на формування моделі сумлінного ставлення платників податків до обов'язку зі сплати податків, а також на процеси управління ризиками можливого невиконання платниками податкового обов'язку, що використовуються на практиці для боротьби з такими проявами.

Доведено, що до заходів впливу на формування законослухняної податкової поведінки платників податків належать: популяризація добровільного дотримання платником податкового законодавства та пропаганда формування серед населення податкової моралі щодо сплати податків; інформаційна політика щодо прозорості, відкритості і підзвітності державних фінансів, за допомогою якої платники податків можуть дізнатися про свій внесок у загальний добробут держави; використання сучасних інформаційних технологій та створених на їх базі електронних податкових сервісів для зменшення ймовірності несплати податків до державної скарбниці; реалізація сучасного новітнього стандарту податкового адміністрування та сервісного обслуговування великих платників податків шляхом проведення так званого горизонтального моніторингу як підходу, що впливає на поведінку і дотримання податкового законодавства. Обґрунтовано, що наведений в дисертації досвід можна рекомендувати для імплементації в умовах України.

На особливу увагу заслуговує розроблення та впровадження Стратегії сприяння добровільному дотриманню податкового законодавства (Комплаєнс стратегії) у межах реалізації Програми ЄС «Підтримка державного управління фінансами для України – EU4PFM». Це перший крок на шляху до якісних змін у підходах до податкового адміністрування та сприйнятті податкових органів платниками, що дозволить вивести відносини з платниками на зовсім новий рівень, що ґрунтується на довірі та партнерстві.

У третьому розділі «Удосконалення державної політики у сфері формування податкової культури» обґрунтовано стратегічні напрямки розвитку державної податкової політики; сформульовано пропозиції та практичні рекомендації щодо шляхів удосконалення державної політики у сфері формування податкової культури; розроблено концептуальну модель формування високої податкової культури платників податків.

З'ясовано, що державна податкова політика повинна бути спрямована як на досягнення максимальної результативності загалом, так і на збалансованість інтересів усіх учасників податкових відносин. Цьому сприятиме застосування запропонованого методичного підходу до формування державної податкової політики, заснованого на гармонізації інтересів держави та платників податків.

Наданий у роботі комплекс рекомендацій щодо шляхів удосконалення державної політики у сфері формування податкової культури розроблено на основі аналізу причин низького рівня податкової культури. Доведено, що формування податкової культури вітчизняних платників податків має відбуватися на основі системи заходів, які можна умовно об'єднати в такі групи:

- законодавчі (удосконалення податкового законодавства шляхом унесення ініціативних пропозицій виконавчим і законодавчим органам, забезпечення зворотного зв'язку між підприємцями і державою);
- наукові (аналіз вітчизняного, вивчення та впровадження кращого світового та європейського досвіду формування і підтримки податкової культури населення);

- освітні (підвищення кваліфікації працівників податкових органів, суддів, запровадження спеціальних курсів до шкільних та університетських навчальних програм, проведення освітніх курсів за допомогою ЗМІ);
- виховні (формування в дітей, підлітків і молоді ціннісних орієнтирів, що визначають їх майбутню соціальну поведінку в ролі платника податків);
- консалтингові (організація навчальних семінарів, роз'яснення консультування платників щодо застосування норм податкового законодавства, інформування про права і можливості їх судового захисту).

Запропоновано концептуальну модель формування та реалізації високої податкової культури населення. Концепція являє собою науково обґрунтовану сукупність поглядів на цілі, завдання, принципи та основні напрямки нормалізації поведінки людей в податковій сфері і є одним з елементів податкової політики держави та забезпечення її економічної безпеки.

На думку автора, концепція дасть змогу змодельювати діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування із забезпечення зав'язків з громадськістю на макрорівні стратегічного планування, її метою є підвищення рівня довіри суспільства до податкової системи, поліпшення стану інформаційної відкритості органів контролю, підвищення ступеня обізнаності громадян щодо оподаткування. У роботі визначено низку завдань для реалізації названого документа та в узагальненому вигляді визначено зміст основних положень.

Достовірність та новизна отриманих результатів. Достовірність отриманих результатів дослідження підтверджено високим ступенем обґрунтованості матеріалу, глибоким опрацюванням категоріального апарату, аналізом наукових праць українських і зарубіжних дослідників та практичного досвіду.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є дослідженням, у якому комплексно охарактеризовано механізми реалізації державної політики щодо формування податкової культури в Україні, науково обґрунтовано пропозиції щодо її вдосконалення та подано через призму завдань публічного управління.

Основні положення наукової новизни полягають у такому.

У дослідженні вперше розроблено та науково обґрунтовано концептуальне бачення моделі формування високої податкової культури, що становить собою науково обґрунтовану сукупність поглядів на цілі, завдання, принципи й основні напрямки нормалізації поведінки людей у податковій сфері і є одним із елементів податкової політики держави та забезпечення її економічної безпеки.

Удосконалено державноуправлінські механізми забезпечення розвитку податкової культури населення в Україні, заходи впливу на формування законослухняної податкової поведінки платників податків, основні підходи до формування та реалізації державної політики щодо формування податкової культури населення.

У процесі дослідження теоретичних засад формування податкової

культури населення уточнено міждисциплінарне визначення поняття «податкова культура», а також сформульовано та запропоновано нове її трактування в аспекті дослідження в галузі науки державного управління.

У роботі набули подальшого розвитку:

– обґрунтування ролі соціально-економічного розуміння податку та податкової політики, що полягає у визначенні філософського (світоглядного) сприйняття потреби повної та своєчасної сплати податків і зборів як усвідомленої суспільної потреби;

– понятійно-категоріальний апарат дослідження, що використовується під час розкриття сутності податкової культури, а саме: критерії розмежування понять «податкова культура», «культура сплати податків» та «культура оподаткування»; уточнено зміст таких понять, як «податкова дисципліна», «податковий менталітет», «податкова свідомість», «податкова мораль», «культура сплати податків», «механізм податкової культури», «сумлінний платник», «законослухняний платник»;

– аналіз проблемних аспектів та чинників, з якими пов'язаний низький рівень податкової культури в Україні та розкриття зарубіжного досвіду щодо формування та реалізації механізмів державної політики у сфері розвитку податкової культури й обґрунтування шляхів його адаптації в Україні.

У роботі сформульовано рекомендації органам публічної влади щодо вдосконалення податкової культури населення: вироблення ідеології податкової політики на принципі демократизму, справедливості, рівності, передбачуваності; що передбачає дотримання балансу інтересів, прав і обов'язків між державою, податковою службою та платниками податків; формування суспільної свідомості доброзичливого ставлення до податків та обов'язку їх сумлінної сплати; досягнення прозорості та доброчесності податкової системи; спрощення та стабілізація податкового законодавства України; повернення довіри суспільства до держави, податкової служби та інших державних органів влади; пропаганда поваги з боку держави до сумлінного платника податків, установлення і зміцнення партнерських відносин між ними; запровадження органами контролю лояльності та довіри до платників податків; взаємна відповідальність усіх учасників податкового процесу; запровадження ефективного громадського контролю за адмініструванням податків, ефективністю та прозорістю використання коштів платників податків; забезпечення широкого й оперативного інформування громадян про відповідальність за порушення податкового законодавства, консультування платників податків про зміни в нормативному регулюванні податкової сфери, рекламно-інформаційні заходи, активне використання каналів ЗМІ, заохочення сумлінних платників податків; зменшення вартості адміністрування податків, удосконалення якості виконання податкових процедур та модернізація системи інформаційного забезпечення податкового процесу; активізація просвітницької діяльності, уведення відповідних дисциплін до шкільних та університетських програм; легалізація тіньових капіталів і податкова амністія, впровадження Стратегії сприяння добровільному дотриманню податкового законодавства (Комплаєнс стратегії).

Удосконалено концептуальні підходи до формування високої податкової культури, що можливо застосувати на регіональному рівні під час складання програм і планів формування високої податкової культури.

Реалізація основних положень Концепції формування податкової культури передбачає:

- створення Координаційної громадської ради з питань податкової освіти, просвіти та формування податкової культури;
- розроблення проєкту Закону України «Про податкову освіту, просвіту і формування податкової культури в Україні»;
- внесення змін до законодавства України, що посилюють відповідальність за умисні «податкові» правопорушення;
- запровадження відповідальності найманих працівників за порушення трудового законодавства щодо отримання неофіційної заробітної плати від роботодавця, недекларування доходів та несплати з них податків;
- розроблення, ухвалення й реалізацію програми «Формування та розвиток податкової культури в Україні на 2024-2028 роки і в перспективі до 2035 року».

Конкретизацію положень цієї Концепції щодо вирішення окремих завдань у сфері формування податкової культури автор пропонує здійснити під час розроблення названих вище проєктів Закону, нормативно-правових актів і цільової комплексної програми.

Оцінка оформлення дисертації, повноти викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Основні теоретичні положення й наукові результати дисертаційної роботи викладено в 16 публікаціях, а саме: 5 статтях у наукових фахових виданнях України з державного управління, 2 статтях у закордонних виданнях з обраного напрямку дослідження; 9 тезах у матеріалах науково-практичних конференцій.

Наукові публікації повною мірою віддзеркалюють зміст дисертації, отримані висновки та рекомендації.

Структура, зміст та основні положення дисертації свідчать про її завершеність. Поставлені в роботі завдання відповідають загальній меті та розкриваються в тексті дисертації. Найважливіші результати дослідження викладено в висновках дисертації, що відповідають поставленим завданням. Усі завдання успішно вирішено. Меті, поставленої в дослідженні, досягнуто.

Дисертація відповідає вимогам, установленим Міністерством освіти і науки України.

Практичне значення і впровадження отриманих результатів дослідження. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що положення та висновки, сформульовані в дисертаційній роботі, можуть бути використані на регіональному рівні органами державної влади та органами місцевого самоврядування для розроблення програм формування податкової культури.

Отримані дисертантом результати було використано:

- Всеукраїнською громадською організацією «Інститут Політичної

Освіти» (м. Київ) при проведенні навчальних семінарів для депутатів місцевих рад у межах семінарів програми «DOBRE» (USAID) та проєкту «Місцеве самоврядування. Крок до ефективності» (Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні) (довідка від 30.06.2020 р. № 16);

– Радсадівською сільською радою Миколаївського району Миколаївської області під час обговорення проєктів бюджету Радсадівської об'єднаної територіальної громади впродовж 2018-2019 та 2019-2020 років на громадських слуханнях, зокрема щодо потреби повної сплати податку на доходи фізичних осіб (уникнення виплати заробітної плати «в конвертах», легалізації робочих місць), повної сплати податку на акциз (горілчані та тютюнові вироби) тощо (довідка від 30.06.2020 р. № 494-02-15-25-20);

– Головним управлінням ДПС у Херсонській області, Автономній Республіці Крим та м. Севастополі в практичній діяльності, спрямованій на формування податкової культури серед платників Херсонської області (довідка від 07.07.2020 № 8368/10/21-22-11-01-10);

– Херсонською міською радою при розробленні Програми, напрямків діяльності та заходів щодо формування податкової культури міста Херсона на 2021 – 2025 роки (довідка від 13.07.2020 №01);

– Херсонським національним технічним університетом у навчальному процесі при викладанні відповідних тем курсів «Державні фінанси», «Місцеві фінанси», «Бюджетна політика на місцевому рівні», «Економіка регіону» за першим та другим освітніми рівнями (довідка від 15.07.2020 р. № 12-10.19/147).

Основні положення дисертаційної роботи може бути впроваджено в навчальний процес у закладах, що здійснюють підготовку фахівців з публічного управління та адміністрування, права, менеджменту, економіки та фінансів, для підготовки лекційних і семінарських занять.

Результати дослідження, що мають практичне значення можуть бути використані у роботі з удосконалення нормативно-правової бази, в управлінській діяльності органів державної податкової служби та інших органах державної влади та органах місцевого самоврядування.

Окремі тези дослідження можуть дістати дальший розвиток у наукових розробках у галузі науки державного управління та інших дисциплін.

Дискусійні положення, зауваження та рекомендації, що стосуються змісту дисертації. Основні положення дисертації розкривають новизну авторського підходу та глибину наукового аналізу, що є вагомим підставою для позитивної оцінки роботи. Водночас детальний аналіз змісту дисертації є підставою для визначення дискусійних питань та формулювання окремих зауважень, викладених нижче.

1. Як видно з роботи, дисертація надає цінний аналіз сучасного стану податкової культури в Україні, але не враховує деякі важливі соціально-економічні чинники, що можуть впливати на цей процес. Особливо це стосується таких аспектів, як інфляція, безробіття, рівень доходів населення та бізнесу, що має безпосередній вплив на сприйняття податкових обов'язків та готовність до

їх виконання. Також автором недостатньо аналізується вплив економічної політики держави на податкову поведінку громадян, включаючи такі аспекти, як податкове навантаження та ефективність державних витрат.

2. На нашу думку, дослідження не повністю висвітлює роль міжнародних стандартів у формуванні податкової культури. Урахування глобальних практик та норм, таких як стандарти ОЕСР або ЄС, може значно вплинути на розроблення ефективної податкової стратегії, яка сприятиме міжнародній інтеграції та співпраці у сфері підвищення рівня податкової культури. Крім того, адаптація до міжнародних вимог може підвищити прозорість та зрозумілість податкової системи для іноземних інвесторів, що є важливим для залучення інвестицій. Також дотримання міжнародних стандартів сприяє боротьбі з податковими зловживаннями та ухиленнями, підвищуючи ефективність податкового адміністрування та рівень податкової культури в Україні.

3. Як нам видається, рекомендації щодо вдосконалення податкової політики не включають аналіз можливих ризиків для формування високої податкової культури. Важливо врахувати потенційні економічні та соціальні виклики, які можуть виникнути в результаті запровадження нових податкових ініціатив, таких як зміни в податкових ставках або введення нових податків. Авторіві потрібно було б оцінити, як ці зміни можуть вплинути на сприйняття податкової системи громадянами, особливо якщо вони призведуть до збільшення податкового навантаження. Крім того, слід розглянути ризики, пов'язані з можливим зростанням податкових ухилень та зменшенням податкових надходжень через введення воєнного стану в Україні.

4. У роботі недостатньо розкрито роль місцевого самоврядування у формуванні податкової культури. Місцеве самоврядування відіграє ключову роль у забезпеченні прозорості та відкритості податкової системи, оскільки воно є найближчим до громадян рівнем влади, що може впливати на їхнє відношення до сплати податків. Через освітні програми, публічні консультації та відкрите обговорення податкових питань, місцеві органи можуть сприяти формуванню відповідального ставлення до податкових обов'язків. Також активна участь місцевого самоврядування в розробленні та впровадженні податкових ініціатив може підвищити довіру громадян до податкової системи та їх готовність дотримуватися податкового законодавства. Крім того, у перспективі можна було б розглядати передачу органам місцевого самоврядування повноважень щодо адміністрування місцевих податків і зборів.

Уважаємо, що авторіві дослідження було б корисно включити аналіз ефективності наявних податкових ініціатив з погляду формування податкової культури. Такий аналіз міг би виявити, які програми та політики є найбільш успішними в залученні громадян до відповідального виконання податкових обов'язків, а також які потребують перегляду чи поліпшення. Вивчення реакції платників податків на різні податкові заходи може допомогти у формуванні

більш ефективної комунікаційної стратегії, що сприятиме підвищенню податкової обізнаності та культури. Крім того, оцінка впливу податкових ініціатив на різні сегменти населення дозволить адаптувати податкову політику до потреб та очікувань громадян, зміцнюючи їх довіру до податкової системи.

6. На нашу думку, у дисертації недостатньо враховано вплив інформаційних технологій на податкову культуру платників. З огляду на стрімкий розвиток цифрових технологій, їх роль у спрощенні та автоматизації податкових процесів є надзвичайно важливою. Інформаційні системи та електронні сервіси можуть значно підвищити рівень обізнаності платників податків та забезпечити більшу доступність та зручність у виконанні податкових обов'язків. Крім того, використання інформаційних технологій у податковій сфері може сприяти прозорості та відкритості, зменшуючи ризики корупції та податкових зловживань. Таким чином, інтеграція сучасних ІТ-рішень є ключовим чинником у формуванні ефективної та сучасної податкової культури.

Загальний висновок.

З огляду на актуальність, наявні елементи новизни, важливість одержаних автором наукових результатів, їх обґрунтованість і достовірність, а також практичну цінність сформульованих положень і висновків вважаємо, що дисертаційна робота Башинського Ігоря Анатолійовича «Механізми реалізації державної політики щодо формування податкової культури в Україні» є самостійним, оригінальним, завершеним науковим дослідженням, що має суттєве значення для галузі науки державного управління.

На підставі вищезазначеного можна зробити висновок, що дисертація «Механізми реалізації державної політики щодо формування податкової культури в Україні» відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України до кандидатських дисертацій, п. 11,12,13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (із змінами), а її автор, Башинський Ігор Анатолійович, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 - механізми державного управління.

Офіційний опонент:

Доктор наук з державного управління, професор,
начальник наукового відділу з проблем
управління у сфері цивільного захисту
навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного
захисту України (м. Харків)

В. О. Шведун

